

سال ۲۰۲۲ در سیاست خارجی چطور گذشت؟

سال قدرت سخت

فرهیختگان ۲۰۲۲ برای اروپا و غرب سال خوشایندی نبود.

آنها پس از چندین دهه، جنگ رانزدیک تر از هر چیز به مرزهای خود دیدند؛ جنگی که هنوز ادامه دارد و می تواند به سومین جنگ جهانی و یا یک جنگ هسته ای تبدیل شود. به جز جنگ روسیه و اوکراین، سایه جنگ در آسمان چین و تایوان هم خودنمایی می کند. بسیاری از تحلیلگران منتظرند تا

چین تصمیم نهایی را بگیرد و در تایوان یک اقدام نظامی بکند. در این سال تقابل آمریکا و چین جدی تر از قبل شد و چینی ها با اعتماد به نفس بیشتری وارد تعامل جدی با متحدان عرب آمریکا در خلیج فارس شدند. در دنیا و بیروس کرونسا و تبعاتش کاهش چشمگیری پیدا کرد و قربانیان آن بسیار کمتر از قبل شدند. البته در برخی کشورها همچون

آمریکا هنوز تعداد قربانیان اوکراین و بیروس بالاست اما در ایران با توجه به واکنشها و انتقام گرفته، تقریباً هیچ شهری در وضعیت قرمز قرار ندارد. ۲۰۲۲ سالی پر از اخبار تلخ تر از سال ۲۰۲۱ بود و احتمالاً نیز ۲۰۲۳ از آن نیز بدتر باشد. در این سال حدود ۳۲ میلیون نفر در سراسر جهان پناهنده بودند، به این معنی که آنها از کشور مادری خود به دلیل آزار

و اذیت، درگیری یا خشونت گریخته اند. با احتساب آوارگان داخلی- یعنی افرادی که مجبور به ترک خانه های خود شده اند اما همچنان در کشور خود زندگی می کنند- این تعداد به بیش از ۱۰۰ میلیون نفر می رسد. این آمار ۱۳ میلیون بیشتر از پایان سال ۲۰۲۱ یا معادل جمعیت ایرلند، لیتوانی و نیوزیلند است. در سال ۲۰۲۳ احتمالاً وضع بدتر از این خواهد شد؛ چرا که

غرب می خواهد به هر شکلی شده سرنوشت جنگ اوکراین را به نفع خودش تغییر دهد. هر سناریویی به جز پیروزی روسیه، احتمالاً برای غرب هزینه زا خواهد بود. در این بین هنوز اوضاع در افغانستان، سوریه و سودان جنوبی نگران کننده است. باید دید در ۲۰۲۳ آتش جنگ های دیگری شعله ور خواهد شد یا اینکه جهان سالی نسبتاً آرام را تجربه خواهد کرد.

جنگ اوکراین

روسیه در ۲۴ فوریه ۲۰۲۲ (۵ اسفند ۱۴۰۰) به اوکراین حمله کرد. مسکو تاکنون ۲۰ درصد از خاک این کشور را تصرف به خاک خود ملحق ساخته است. براساس آمارهای منتشر شده از سوی آژانس پناهندگان سازمان ملل، بر اثر جنگ ۷٫۷ میلیون نفر در داخل اوکراین آواره شده و ۵٫۳ میلیون نفر دیگر نیز از این کشور گریخته اند. آمارهای منتشر شده از سوی وزارت دفاع آمریکا آمار کشته شدگان کلی جنگ اوکراین را ۲۰۰ هزار نفر تخمین زده است.

این جنگ فارغ از هزینه هایش برای روسیه و اوکراین، اقتصاد جهان را نیز با بحران مواجه ساخته است. افزایش قیمت نفت و گاز در پی تحریم صادرات انرژی روسیه و کاهش صادرات گندم و غلات توسط مسکو و کی یف که بزرگ ترین صادر کنندگان این محصولات در جهان هستند، به گرانی سوخت و مواد غذایی در سراسر جهان دامن زده است.

بحران تایوان و سفر پلوسی

با حمله روسیه به اوکراین، گمانه زنی ها درباره استفاده چین از این فرصت برای حمله به تایوان افزایش یافت. همزمان با گمانه زنی ها، چین در عرصه عملی بر میزان تمهیدات نظامی خود در اطراف تایوان افزود که این تمهیدات شامل استقرار نیروهای نظامی بیشتر و برگزاری رزمایش های بزرگ بود.

در میانه این اقدام، در اواسط تابستان زرمزه سفر نانسی پلوسی، رئیس مجلس نمایندگان به جزیره تایوان در جریان یک تور منطقه ای در شرق آسیا، آغاز شد. انتشار این خبر دوره ای از تلاطم را موجب شد به گونه ای که چین از نظر نظامی و سیاسی دست به تهدید آمریکا زد. با این حال پلوسی روز دوم اوت ۲۰۲۲ (۱۱ مرداد ۱۴۰۱) وارد تایپه شد.

اغتشاشات ایران

۲۲ شهریورماه مهسا امینی ساعتی پس از بازداشت توسط پلیس امنیت اخلاقی، در مرکز این پلیس، دچار مشکل و به بیمارستان منتقل می شود. ۴ روز پس از بستری، او در بیمارستان فوت کرد. مرگ این دختر جوان، احساسات بسیاری را جریحه دار کرد و منجر به اعتراضاتی در ایران شد. اعتراضات با شعارهای عامه پسندی همچون «زن، زندگی، آزادی» آغاز شد ولی با نقش آفرینی گروه های تروریستی و رسانه های ضد ایرانی، اعتراضات به آشوب کشیده شد. در مقطع حساسی از این آشوب هایک تروریست عضو داعش در ۴ آبان ۱۴۰۱ به حرم شاهچراغ شیراز حمله کرد که در اثر آن ۱۳ نفر به شهادت رسیدند. به گفته مقامات رسمی، در ناآرامی های سال ۲۰۲۲ که از اواخر شهریور آغاز شده و تا اوایل آذرماه جسته و گریخته به مدت تقریباً ۷۰ روز طول کشید، دست کم ۲۰۰ نفر جان خود را از دست داده اند. از این میان نزدیک ۱۵۰ نفر از شهدا با نیروهای امنیتی و مردم مربوطند و نزدیک ۵۰ نفر نیز به حاضرات در آشوب ها مربوط می شود. غرب به بهانه این آشوب ها دست به افزایش تحریم ها علیه ایران، معلق ساختن مذاکرات احیای توافق هسته ای و اخراج ایران از کمیسیون مقام زن سازمان ملل متحد زده است.

جام جهانی قطر

کشور کوچک قطر از ۲۰ نوامبر تا ۱۸ دسامبر ۲۰۲۲ (۲۹ آبان تا ۲۷ آذر ۱۴۰۱) میزبان جام جهانی فوتبال بود. این کشور سه میلیون نفر جمعیت دارد که تنها ۱۰ درصد آن (۳۱۳ هزار نفر) شهروند قطر به حساب می آیند. با وجود جمعیت کم، درآمد قطر از صادرات انرژی به سالانه بیش از ۱۰۰ میلیارد دلار می رسد. قطر با اتکا به درآمد های بالا و جمعیت کم، بیش از ۲۰۰ میلیارد دلار برای برگزاری جام جهانی و ایجاد زیرساخت های آن هزینه کرد. پیش از قطر، روسیه میزبان ۲۰۱۸، ۱۱٫۶ میلیارد دلار و برزیل میزبان ۱۵،۲۰۱۵ میلیارد دلار برای برگزاری این جام هزینه کرده بودند.

در جام جهانی قطر، آرژانتین و فرانسه به فینال رسیدند و باران مسی ۳۵ ساله جام را بالای سر بردند. یکی از اتفاقات جالب توجه برگزاری جام، انداختن عبا ی عربی بر دوش لیونل مسی کاپیتان آرژانتین توسط تمیم بن حمد آل ثانی امیر قطر بود.

حمله به خانه ترامپ

ماموران پلیس فدرال آمریکا (اف بی آی) روز ۸ اوت ۲۰۲۲ (۱۰ مرداد ۱۴۰۱) خانه ترامپ در ایالت فلوریدا را تفتیش کردند. اف بی آی این اقدام را براساس درخواست وزارت دادگستری آمریکا انجام داد. این وزارتخانه معتقد است ترامپ پس از پایان ریاست جمهوری اش از تحویل تعداد زیادی از اسناد محرمانه به سازمان آرشو اسناد ملی خودداری کرده و به این ترتیب متهم به نقض قانون است. ترامپ و طرفدارانش اما نظر دیگری دارند و می گویند نگهداری برخی از اسناد غیرمحرمانه توسط روسای جمهوری آمریکا معمول است و وزارت دادگستری دولت بایدن، برای جلوگیری از نامزدی ترامپ در انتخابات ریاست جمهوری ۲۰۲۴ دستور حمله به عمارت مارالاگورا صادر کرده است. در پیامد این حمله، در روز ۱۸ اکتبر ۲۰۲۲ (۶ آبان ۱۴۰۱) منزل نانسی پلوسی رئیس وقت مجلس نمایندگان آمریکا مورد حمله قرار گرفت. پلوسی که رهبر دموکرات ها در مجلس نمایندگان به شمار می رفت، در دوران مسئولیتش چالش هایی شدید با ترامپ داشت.

کودتار آلمان

صبح هفته اول دسامبر، حدود ۳ هزار مامور پلیس و نیروی امنیتی در آلمان در ۱۱ ایالت گروهی را دستگیر کردند که به زعم آنها به دنبال سرنگونی دولت، ترور سیاستمداران و ایجاد یک حکومت نظامی در آلمان بودند. این گروه که حداکثر در نوامبر ۲۰۲۱ تاسیس شده است، اعتقادی به قانون اساسی و مرزهای آلمان بعد از جنگ جهانی دوم ندارند. دادستان های آلمان گفته بودند که بازوی شبه نظامی این گروه تا حد دستیابی به سلاح، تمرین تیراندازی و آماده سازی برای تشکیل شبه نظامیان پیش رفته است. در آلمان نازیسم غیرقانونی است اما بقایا و احیا کنندگان نازیسم مشهور به «نئونازی ها» در آلمان و خارج از آن فعال هستند. آنان تا یک دهه پیش عمدتاً به صورت زیرزمینی فعالیت می کردند، اما حالا به صحنه میدانی آمده اند و نه تنها در خیابان ها که در پارلمان و احزاب سیاسی آلمان در قالب جریان جدیدی که در رسانه های اروپایی از آنها به «راست افراطی» تعبیر می شود، فعالیت می کنند.

به چپ آمریکا لاتین

در سال ۲۰۱۷، سیاستمداران راست گرا بر سیاست در آمریکا ای لاتین مسلط شدند اما از سال ۲۰۱۸ با انتخاب آندرس مانوئل لویز در مکزیک، همزه چیز تغییر کرد. آلبرتو فرناندز نامزد چپ میانه مدعی ریاست جمهوری آرژانتین در سال ۲۰۱۹ شد. لویس آرنس سوسیالیست ریاست جمهوری بولیوی را در سال ۲۰۲۰ به دست آورد. سال گذشته، پدرو کاستیو، سوسیالیست، رئیس جمهور پرو و گابریل بوریک چپ، رئیس جمهور شیلی شد. گرایش به چپ در سال ۲۰۲۲ ادامه یافت زیرا شیوما کاسترو سوسیالیست دموکرات به عنوان رئیس جمهور هندوراس سوگند یاد کرد. گوستاوو پترو مبارز سابق شورشی با تبدیل شدن به اولین رئیس جمهور چپ گرای کلمبیا تاریخ ساز شد و لویز ایناسیو لولا داسیلوا رئیس جمهور سابق برزیل با شکست رقیب به ریاست جمهوری بازگشت. در اواخر دهه ۱۹۹۰ و اوایل دهه ۲۰۰۰، سیاستمداران میانه هوگو چاوز، لولا و مورالس در انتخابات پیروز شدند و صحبت از یک جزو و مد صورتی بود. آیا روند اخیر جزو و مد صورتی دوم را تشکیل می دهد؟

تزلزل در متحدان آمریکا

شی جین پینگ، رئیس جمهور چین روز ۷ دسامبر ۲۰۲۲ (۱۶ آذر ۱۴۰۱) به ریاض پایتخت عربستان سعودی سفر کرد. وی در جریان این سفر ضمن دیدار با مقامات سعودی در جلساتی مشترک با اعضای شورای همکاری خلیج فارس و همچنین اتحادیه عرب حضور یافت. تمهیدات این سفر تقریباً مشابه با سفر سال گذشته جو بایدن، رئیس جمهور آمریکا به عربستان بود با این تفاوت که برنامه استقبال از شی، به دلیل پایان محدودیت های کرونایی و روابط بی تنش دو کشور پرزرق و برق تر از بایدن چیده شده بود. این مساله سفر رئیس جمهور چین به عربستان را بسیار برجسته کرد زیرا پکن به حوزه های وارد شده بود که پیش تر به شکلی کامل تحت سلطه واشنگتن قرار داشت. یکی دیگر از ابعاد جنجالی این سفر امضای بیانه هایی توسط شی بود که بر تردید نسبت به تمامیت ارضی ایران تاکید داشت.

رشد راست گرایان افراطی در اروپا

از نظر تاریخی، جنگ ها و بحران ها، هم از اجتماعی و اقتصادی باعث رشد افراط در سطح سیاسی شده اند. در مجارستان، ویکتور اوربان راست افراطی، برای چهارمین دوره متوالی به عنوان نخست وزیر این کشور پیروز شد. در انتخابات ریاست جمهوری فرانسه، مارین لودین خود مهاجرت، از مکرون شکست خورد اما بیش از ۱۲ میلیون رای به دست آورد که بیشترین رای یک نامزد راست افراطی در تاریخ است. در انتخابات پارلمان فرانسه نیز حزب اجتماع ملی، به رهبری مارین لودین، تعداد کرسی های خود را از ۸ کرسی به ۸۹ کرسی رساند. در ایتالیا، جورجیا ملونی یک ائتلاف جدید تشکیل داد و به این کشور اولین دولت راست افراطی خود را پس از پایان جنگ جهانی دوم تشکیل داد. در سوئد، یک بلوک سیاسی تازه شکل گرفته میان جریان راست و راست افراطی نتایج انتخابات در این کشور را به نفع خود رقم زد و چپ ها را پس از هشت سال از قدرت پایین کشید.

افزایش تنش آمریکا و چین

تنش های آمریکا و چین در این سال افزایش یافت. استراتژی امنیت ملی دولت جو بایدن، که در اکتبر ۲۰۲۲ منتشر شد، به صراحت به این نکته اشاره کرد: «چین قصد دارد به طور فزاینده ای، ظرفیت تغییر نظم بین المللی را به نفع نظامی که زمین بازی جهانی را به نفع خود متمایل کند، تغییر دهد». ایالات متحده قصد دارد «برنده رقابت» باشد. در ماه اکتبر، بایدن با ممانعت از دسترسی چین به تراشه های نیمه هادی پیشرفته و فناوری ضروری برای تسلط بر زمینه هایی مانند هوش مصنوعی، گامی بزرگ برای محدود کردن رشد چین برداشت. بایدن همچنین به ترغیب دوستان و متحدان خود ادامه داد تا مواضع سخت مشابهی در مورد چین اتخاذ کنند. بایدن و شی جین پینگ، رئیس جمهور چین، در حاشیه اجلاس G-۲۰ با یکدیگر دیدار کردند. آنها قول دادند که برای کاهش تنش های متقابل کار کنند و در زمینه هایی مانند تغییرات آب و هوایی و سلامت عمومی قول همکاری دادند.

آشفته گی بازارهای مالی لندن

در سال ۲۰۲۲ کشوری که امپراتوری آن زمانی سراسر جهان را در بر می گرفت، تنها در دو ماه، سه نخست وزیر داشت. این کشور همچنین ملکه اش را که طولانی ترین دوره را سپری کرده بود، در این سال از دست داد. علت تقریبی آشوب در خیابان داوینینگ ۱۰، استعفای بیش از پنجاه نفر از نمایندگان از سمت های دولتی در ماه ژوئیه برای اعتراض به رسوایی های بوریس جانسون بود. او استعفا کرد و لیز تراس جانشینش شد. لیز تراس فقط چهل و پنج روز دوام آورد یعنی کوتاه ترین دوره نخست وزیری بریتانیا در تاریخ. تراس اقدام به کاهش فوری مالیات ها کرد. این اقدام باعث کاهش شدید ارزش پوند انگلیس شد. پس از لیز تراس، ریشی سوناگ، که به سقوط جانسون کمک کرد، توانست به عنوان اولین نخست وزیر رنگین پوست بریتانیا انتخاب شود. به نظر می رسد بریتانیا با تورم ۱۵ درصدی در رکود اقتصادی به سر می برد که بخشی از آن به دلیل افزایش سراسر آور قیمت انرژی در پی حمله روسیه به اوکراین است.

برکناری عمران خان با حرکت آمریکا

از زمان استقلال پاکستان در سال ۱۹۴۷ تاکنون هیچ فردی در این کشور نتوانسته دوره معمول پنج ساله نخست وزیری را کامل کند. عمران خان نیز از این قاعده مستثنی نشده است. با اعلام کناره گیری یکی از احزاب حاضر در دولت ائتلافی عمران خان و شایعه عدم حمایت ۲۰ عضو حزب تحریک انصاف پاکستان (حزب حاکم) از عمران خان، او در ماه آوریل، رای اعتمادش در پارلمان را از دست داد. عمران خان تقاضای خود برای باقی ماندن در قدرت را به موضوعی خاص و منحصر به فرد گره زد؛ این موضوع که تلاش ها برای برکناری وی نتیجه دسیسه چینی و توطئه یک کشور خارجی است که از اقدامات و عملکرد مستقل وی در عرصه های سیاست داخلی و بین المللی پاکستان احساس ناراضی می کند. اگرچه عمران خان و اعضای دولت او در ابتدا نام بردن این کشور خارجی برهیز داشتند، اما در نهایت صراحتاً از ایالات متحده به عنوان کشور مورد نظر نام بردند. در ماه نوامبر عمران خان هدف یک سوء قصد ناراجم قرار گرفت اما از آن جان سالم به در برد.